

De proditione theologiae sermo I.: De divortio temporum

Ladislav Hejdánek

in: Mlat — 2. 2. 1951, Ladislav Hejdánek (vyd.), Praha: samizdat, 1951, č. 14, str. 1-2 (první verze časopisu) ◆ publikace

◆ článek | fragment, česky, vznik: 10. 12. 1950

◆ article | fragment, Czech, origin: 10. 12. 1950

De prodizione theologiae sermo I.: DE DIVORTIO TEMPORUM [1950]

10. prosince 1950

„Kdykoliv uslyšíš kázat o konci světa, jdi, vezmi dláto a tvoř a stav. Kdyby se měla sesout skála, před kterou stojíš, vezmi kameny dva a tři a postav novou skálu, snad ta najde milost před tváří Boží. A kdyby se mělo propadnout město, z něhož jsi vyšel, vezmi dřeva a železa a postav si nový dům, snad najde milost dílo rukou lidských v hodinu zkázy před tváří Boží. A kdybys viděl, že všem hrůzou usychají ruce, jdi a vzepni své vysoko k nebi, snad se slituje Pán nad pohybem tvé pokory a vůle a odvrátí zkázu pro velikou vytrvalost tvou.“

(Karel Schulz.)

De prodizione theologiae sermo I.: DE DIVORTIO TEMPORUM

Svět, hmota a dějiny nejsou jednolitým, jednotným proudem, valícím se kupředu, nýbrž seskupením a součinností nesčíslných proudů a proudečků, tak i onak se spojujících a opět rozlučujících, tu slábnoucích až vysychajících, zde opět mohutnějících a jiné s sebou strhujících. A nejsou to proudy a síly jednoho druhu ani jedné úrovně; často jsou procesy složitým, vysoko na sebe navrstveným řečištěm o několika poschodích, kde směr i síla proudu není vždy určována odspodu!

Není příliš umělý tento obraz, ale kdo mu neporozumí, kdo neuvidí skrze něj a za ním onu rozmanitost, ke které ukazuje, ten nepochopí plně a tvořivě ani obrazu druhému.

Společnost jako určitá jednota nespočetných zákonností i nahodilostí, jako sjednocená struktura sil setrvačných, rozkladných i obnovitelských či už docela tvořivých, jejímž jádrem je na každou chvíli jedinečná a vždy neopakovatelná kompozice procesů naturálních a úmyslů lidských, pomineme-li pro tu chvíli problematiku prozřetelnostní, tato společnost je skladem, ano organismem sil heterogenních, procesů nesouměrných a často nesouměřitelných, jednotou nejednotného či lépe sobě nepodobného.

Tato skutečnost, byť sebe nepadněji vystižitelná, musí v nás mít dveře našeho respektu ustavičně a všestranně otevřeny. Musíme respektovat, že společnost je společností jen pokud je rozmanitostí, nepodobností, nesouhlasností. Zároveň musíme vědět, že tato nesouhlasnost a nepodobnost může být společností jen v sjednocení, přesněji: v cestě za jednotou, za souhlasností, za podobností: avšak podobností nepodobného, souhlasností různého až rozporného a jednotou mnohého. Jen v této cestě, jen na této cestě může být společnost společností; není přirozeného konce, závěru, dovršení oné cesty, nýbrž konec a závěr jen nepřirozený, kde konec cesty je i koncem poutníka. Není tedy jednoty, nýbrž pouze cesta za jednotou. A tato cesta je vroubena po pravé i po levé straně velikými i malými krisemi.

Avšak nemylme se: jsou dva druhy krisí. Jsou krise cesty, ale jsou také krise toho, kdo jde po cestě. Jsou krise k životu, ale jsou rovněž krise k smrti. Jedny jsou způsobeny rovnoměrností, podobností, souhlasností jednotlivých složek společnosti, jejich sjednoceností, uniformitou, strnulou hierarchií; druhé nerovnoměrností, nepodobností, rozklížeností, mimochodností, nejenom rozporností, nýbrž přímo nezávislostí a odtržeností: jejich rozkladem nebo alespoň rozpolceností.

Člověk je člověkem tím, že usiluje a musí usilovat o jednotu. Je však člověkem i tím, že v uskutečněné jednotě nemůže žít, že provedená jednota rdousí člověka, rdousí lidství. Lidé odedávna hledali jednotu; a když ji někdy, třeba jen ve vši relativitě a neúplnosti, našli, když jí dosáhli – nemohli ji unést. Každá cesta za jednotou musí počítat s tím, že se na konci své cesty zvrátí ve zmatek, to jest ve svůj počátek. A tak každé úsilí, jež je diktováno výhradně pokusem o jednotu, o sjednocení, o učinění věcí nepodobných podobnými, každé takové úsilí je pohybem v kruhu, pohybem – ještě přesněji

řečeno – v kruzích, a to v kruzích malých, avšak také velkých: v kruzích bezvýhodných, nebo z nichž jediným krokem vpřed je krok nazad, totiž do zmatku.

O této věci věděli starozákonní proroci. (Ó, jak se jim nepodobá theologie!) Přicházeli v dobách největšího a nic netušícího klidu, v dobách urovnanosti a rovnováhy, aby bořili, ničili, napadali, z rovnováhy vyváděli; a v dobách zmatků, nerozvážnosti, rozkladu a rozklížení, aby stavěli a štěpovali. (Kdo pochopil smysl začátku této řeči, nedá se oklamati tím, že dobou klidu je jednomyslné pohanství a jednotný fanatismus právě tak jako indiference a omezený materiální interes; podobně i obrácené; dobou zmatku – a možná nejlépe by bylo mluvit o momentech klidu či zmatku –

[zde text končí, pozn. red.]